

Dislocació a la dreta en català: èmfasi

Alexis Llobet · Jaume Solà (Bellaterra)

Summary: In this paper we will address some topics related to the right dislocation (RD) phenomenon, based on evidence from Catalan. First, we will analyze contextual and semantic restrictions on the antecedent of RD. On contextual restrictions, it will be proposed that the properties suggested in former research that RD antecedents must fulfill regarding accessibility (local, non-local, or inferable) exhaust all possibilities, and hence there is no restriction on the accessibility of the antecedent. On the semantic side, we will check out two possible relations (monotonicity and bridging) between the RD constituent and its antecedent. Next, we try to address the interpretative role of RD, where emphasis will be introduced as a general property of all RD. And finally, it will be argued that in a focus-final language, a non-final focus is emphatic.

Keywords: right dislocation, Catalan, emphasis, monotonicity, focus-final language ■

Received: 24-10-2022 · Accepted: 31-01-2023

■ 1 Introducció

La dislocació a la dreta (d'ara endavant, DD) és un fenomen molt important en algunes llengües romàniques. D'entrada, almenys en anglès, Geluykens (1987) el va considerar un mecanisme de reparació simple (també anomenat *afterthought*): un cas en què el parlant afegeix algun aclariment que especifica el referent ambigu d'un pronom, com veiem a (1).

- (1) —El Joan i la Maria volien anar a la universitat, però no hi va poder anar..., el Joan.

Tot i que, com acabem de veure, de mecanismes de reparació n'hi ha, Ziv (1994) i Grosz i Ziv (1998), basant-se en dades de l'anglès i de l'hebreu, sostenen que la DD pròpiament dita difereix dels *afterthoughts*. La DD no té funció de reparació, sinó d'organitzar el discurs. La idea que les DD no són *afterthoughts* també l'han defensada Birner i Ward (2000). Òbviament, nosaltres assumim que en català la DD no és un mecanisme de reparació i que és ben diferent dels *afterthoughts*, que en català també existeixen. La DD es pot distingir dels *afterthoughts*, per exemple, per la prosòdia. La DD es

distingeix per un to baix a tot el dislocat (Feldhausen, 2010: 150), a diferència de les estratègies de reparació.

No és clar per què la DD és molt més important i té moltes més ocurrences en català (com també en francès i en italià) que no pas en anglès, qüestió que no tractarem aquí. Potser els clítics com a pronoms de represa (funció que no tenen en anglès) hi tenen un paper.

L'objectiu de l'article és abordar tres punts conflictius de la DD. Començarem per analitzar dues menes de restriccions sobre l'antecedent de la DD: la localitat i la semàntica. Sobre la localitat dels antecedents, fins ara s'ha proposat que perquè siguin accessibles han de complir qualsevol d'aquestes propietats: local, quan l'antecedent és a la mateixa frase que la DD o a l'anterior; no local, quan és a més de dues frases, i inferible, quan no apareix al text, però es pot deduir pel context. Pel que fa a les restriccions semàntiques entre la DD i l'antecedent, examinarem la monotonicitat, que pot ser creixent o decreixent, i que es refereix a les relacions entre un conjunt i un element o entre el tot i una part; i el *bridging*, concepte que inclou unes quantes relacions semàntiques que pot tenir l'antecedent amb el dislocat. El tercer punt conflictiu és la interpretació de la DD, en què s'analitzarà si se'n pot extreure cap propietat general i com hi influeix que el català sigui una llengua de focus final.

No entrarem en qüestions de l'estructura sintàctica de la DD (vegeu Villalba, 2000 per a una proposta convincent sobre la qüestió). El punt essencial és que els constituents de la DD són clarament fora de la posició canònica, cosa que implica que a la matriu oracional hi apareix un pronom de represa (si per a la funció sintàctica n'hi ha cap de disponible).

Al capítol 2 revisem les contribucions anteriors sobre la DD; al 3 analitzem les restriccions sobre la relació entre la DD i l'antecedent des del punt de vista de la distància que tenen entre si i de la semàntica; al 4 argumentem que la DD no té un paper informacional, sinó emfàtic; al 5 estudiem l'emfasi en relació amb la DD; al 6 hi introduïm una proposta sobre llengües de focus no final i al 7 relacionem aquesta proposta amb l'emfasi. Finalment, al capítol 8 hi ha les conclusions.

■ 2 Estat de la qüestió

En català, la tesi d'Enric Vallduví (1990, publicada el 1992) va ser pionera a l'hora d'estudiar la DD. Defineix la contribució de la DD i de la dislocació a l'esquerra (DE) a l'embalatge informacional (terme encunyat per Chafe, 1976). Segons Vallduví (1992: 58), una frase es divideix en focus i rerefons.

Simplificant força l'explicació, el focus se centra en la informació nova. El rerefons és opcional i expressa informació antiga: en termes nostres, el que l'emissor creu que el receptor sap, o, més exactament, el que creu que en l'estat cognitiu del receptor pot ser actiu o accessible. Vallduví divideix rerefons en enllaç i cua. En català, els enllaços són al començament de la frase.¹ Segons Vallduví (1992: 54, 59), l'enllaç adreça el destinatari a una fitxa i li indica que s'hi ha d'introduir el focus.² (2*a*), per exemple, dona instruccions a l'oient perquè recuperi el fitxer «el Pere» (l'enllaç) i hi afegeixi la informació «va comprar un ordinador».

- (2) a. —Què va fer el Pere?
 —El Pere va comprar *un ordinador*.³
 b. —Què va comprar el Pere a Barcelona?
 —A Barcelona el Pere hi va comprar *un ordinador*.⁴

A (2*a*) «el Pere» hi és l'enllaç, mentre que la resta és el focus. Hi pot haver més d'un enllaç, com a (2*b*), amb els enllaços «a Barcelona» i «el Pere».

Per contra, la cua és una marca que codifica com s'ha d'introduir la informació nova (el focus) (Vallduví, 1992: 61). En comptes, simplement, de limitar-se a afegir informació a una fitxa determinada, que és la funció de l'enllaç, les cues alteren la naturalesa de la informació de «recupera-afegeix» (recuperar un fitxer i afegir-hi la informació del focus) a «recupera-substitueix» (Vallduví, 1992: 82). «Recupera-substitueix» és una instrucció per substituir amb el focus l'espai en blanc que hi ha en la seqüència *enllaç* _____ *cua*, com podem veure a l'exemple següent, de Vallduví:

- (3) —The boss *hates* broccoli.

L'enllaç «the boss» demana al receptor que recuperi la fitxa que porta aquest nom, mentre que la cua demana al receptor que substitueixi el buit entre «the boss» i «broccoli» amb «hates». Cal remarcar que recupera-sub-

1 Vallduví assumeix que la DE i els subjectes preverbals tenen el mateix estatus en català: LE. Forcadell (2013) contradiu aquesta hipòtesi.

2 En el concepte de *fitxa*, Vallduví segueix Heim (1983).

3 El focus que precedeix una DD sempre es mostra en cursiva.

4 Tant a la DE com a la DD hi pot haver més d'un element dislocat, que poden aparèixer en qualsevol ordre. Així, també hi era possible «El Pere a Barcelona hi va comprar un ordinador».

titueix no implica necessàriament que es substitueixi amb el focus informació del receptor:

A tailful instruction directs the hearer to some entry under a given address and indicates that the focus completes or alters in some way that entry. (Vallduví, 1992: 80)

Tot i això, considerem que «recupera-substitueix» suggereix normalment substituir informació, com s'il·lustra a (4).

- (4) —Quan has posat els ganivets a la taula, t'has adonat que...
—Els he posat *al calaix*, els ganivets!

La proposta de Vallduví s'ha criticat i s'ha actualitzat en diversos aspectes, com veurem a continuació. Ell mateix en va actualitzar alguns: hi va afegir que la DD es pot fer servir per revertir la polaritat i que els enllaços no cal que siguin referencials (Vallduví, 1994: 596).

Mayol (2007a) distingeix tres menes de DD segons la distància amb l'antecedent: reactivació de tòpic, quan l'antecedent és almenys a dues frases de la DD; continuació de tòpic, quan és a la mateixa oració o a l'anterior; i tòpic inferible, quan al text no hi ha antecedent directe, però es pot deduir del context (Mayol, 2007a: 217). A més, afirma que la DD es fa servir quan el parlant contradiu una pressuposició de l'interlocutor (2007a: 214), i relaciona la continuació del tòpic amb el contingut emocional (2007a: 213).

Mayol (2007b: 225), a partir d'un estudi estadístic, estableix que la continuació de tòpic és el cas més freqüent de DD. A més, torna a insistir en la relació entre DD i contingut emocional (2007b: 235).

Villalba (2007) estudia la microvariació entre el català i el castellà en quatre aspectes: categoria gramatical, funció gramatical, funció de discurs i distància de l'antecedent. La principal contribució del seu article és demostrar que el català té molta més tendència a la DD que l'espanyol (en el seu estudi, més de vint cops més; Villalba, 2007: 290). També corrobora l'afirmació de Mayol que en català els antecedents locals (de menys de dues frases de distància) són els més comuns (2007: 210).

Escandell-Vidal (2009) s'oposa a algunes interpretacions de Vallduví sobre l'enllaç. Podem resumir-ne els punts de vista en aquestes dues citacions, que defensen la interpretació que la DD no substitueix informació, sinó que n'afegeix d'inesperada o de sorprenent:

I do not see the update operation as one of substitution, because the new information does not necessarily erase or replace the previously stored information, but one of adding partially conflicted and maybe unexpected information, which is presented as stronger or more relevant. (Escandell-Vidal, 2009: 857)

[RD] is used to indicate that a new and surprising piece of information should be stored under the label of a highly accessible or familiar entity. (Escandell-Vidal, 2009: 859)

Mayol i Villalba (2013) afirmen que cal redefinir la noció de cua en si mateixa: a més de la substitució, la DD pot implicar afegir informació molt específica, sobretot relativa a la polaritat, però també a aspecte, temps o grau. Argumenten que força DD inverteixen la polaritat de l'expressió anterior, cosa que fa negar una pressuposició i/o contradiu part del coneixement de l'interlocutor (Mayol / Villalba, 2013: 108).

També afirmen que hi ha DD que no són cues, sinó que activen un referent introduït anteriorment o un que es pot inferir del context, de manera que refuten l'afirmació d'Escandell-Vidal que totes les DD són continuacions de tòpic (Mayol / Villalba, 2013: 92). Igualment demostren que alguns casos no coincideixen amb l'afirmació de Vallduví que la cua dirigeix l'interlocutor a una entrada d'una adreça determinada i indica que el focus la completa o l'altera (Mayol / Villalba, 2013: 92). Villalba i Mayol (2013: 98), a més, destaquen que la DD afegeix un matis expressiu a continuacions de tema i que invertir la polaritat de l'afirmació anterior té un paper principal en la majoria de DD (Mayol / Villalba, 2013: 101–103):

We have shown, on the basis of a corpus study, that most RDs are tails, although the notion of tail needs be redefined: it is not just a matter of substitution, but also the negation of a presupposition, or the contradiction of part of the interlocutor common knowledge or addition of information regarding polarity, tense, aspect or degree. (Mayol / Villalba, 2013: 115)

Brunetti *et al.* (2020) examinen les tres propostes més importants (*poset*, monotonicitat i *bridging*) sobre la relació semàntica entre els dislocats i els seus antecedents i les restriccions que la regulen (Brunetti *et al.*, 2020: 3). Com que el nostre article està relacionat amb les dues últimes, les debatrem més endavant.

■ 3 Restriccions en l'antecedent de les DD

■ 3.1 El context de l'antecedent

Mayol (2007a, 2007b) i Villalba (2009, 2011) descriuen les propietats que ha de tenir l'antecedent de les DD. El caracteritzen com a local (que apareix a la frase precedent), no local (que apareix més d'una frase abans) o inferible des del context no lingüístic. Aquestes tres menes d'antecedents possibles sobre l'accessibilitat expressen implícitament un filtre: en la DD, qualsevol antecedent que no sigui un d'aquests tres no és possible.

Nosaltres considerem que aquests tres casos exhaureixen totes les classes d'antecedents; per tant, la DD no té restriccions sobre l'accessibilitat de l'antecedent, com veurem en els exemples de sota. De fet, sí que n'hi ha de relatives a la naturalesa de la relació semàntica entre l'antecedent i la DD, de les quals tractarem més endavant. Ara exemplificarem una sèrie de possibles antecedents de DD relatius a l'accessibilitat.

- Context lingüístic local

- (5) a. —Has de netejar la cuina.
 —*Ja l'he netejada*, la cuina.
 b. —Ara anem a casa.
 —*Sí, ara hi anem*, a casa.

- Context no-lingüístic immediat

- (6) a. (Dues persones es miren un quadre sense haver-ne parlat abans)
 —*És interessant*, aquesta pintura.
 b. —*Fa molta calor*, avui.

- Context lingüístic no local

- (7) a. —Demà acabaré la feina. Estic ben cansat. Ara reposaré.
 —*No l'acabaràs mai*, la feina.
 b. —La pel·lícula era fantàstica. Vaig a dutxar-me.
 —*Sí que n'era*, de fantàstica.

- Context lingüístic inferible

- (8) —Has llegit *El capital*?
 —No m'interessa, el marxisme.

- Context lingüístic remot

(9) (Fa temps A va recomanar *1984* a B, el qual ara en vol parlar)
B: —*Ja l'he llegit*, el llibre de l'Orwell.

- Context no-lingüístic remot

(10) (Dos afeccionats d'un equip de futbol que fa mesos que no es veuen es retroben dues setmanes després que el seu equip hagi guanyat la Champions League)
—*Ja l'hem tornada a guanyar*, la Champions!

En l'últim cas, assumim que l'antecedent (la Lliga de Campions) compta com a tal si a la informació que representa, el destinatari hi pot accedir fàcilment pel context (per exemple, dos afeccionats al futbol són plenament conscients del resultat de la Lliga de Campions). Per contra, encara que la majoria de persones poden accedir a informació sobre l'edat mitjana, seria estrany pronunciar, sense context addicional:

(11) *Va ser molt fosca*, l'edat mitjana.

Amb aquests exemples creiem que queda palès que l'antecedent no té restriccions pel que fa a la localitat de la DD.

■ 3.2 Monotonicitat i *bridging*

La monotonicitat és un concepte ampli que regula els patrons d'inferència entre membres i conjunts o entre les parts i el tot (Brunetti *et al.*, 2020: 707); bàsicament distingeix entre monotònic decreixent (principalment aplicable a la DE) i monotònic creixent (principalment aplicable a la DD). Una relació monotònica decreixent és una de 'subconjunt de' (*fruita* > *mango*) o 'part de' (*cos* > *cama*). La monotonicitat creixent comprèn 'superconjunt de' (*mango* > *fruita*) i 'subpart de' (*cama* > *cos*).

A (14) hi comprovem que en DD la monotonicitat creixent hi és molt més reeixida que la decreixent.

- (14) a. —Tens el martell?
—*Ja les he desades*, les eines.
b. —Tens taronges?
—*No en tinc*, de fruita.

- c. —Has desat les eines?
#—*Ja l'he desat*, el martell.
- d. —Tens fruita?
?? —*No en tinc*, de taronges.

Villalba (1996: 225) assenyala que la DD, contràriament a la DE, no pot introduir cap tòpic nou.

- (15) —On va deixar les coses, la Maria?
—No n'estic segur, però em penso que...
a. ...els llibres, els va desar a l'armari.
b. #...els va desar a l'armari, els llibres.

És evident, però, que es tracta d'un cas de monotonicitat decreixent (*coses > llibres*), no compatible amb la DD.

La tercera opció, *bridging* (proposada per Clark, 1975), és un concepte més ampli que implica que cal una inferència per introduir conceptes nous (Brunetti *et al.*, 2020: 708), i inclou moltes possibles relacions semàntiques entre l'antecedent i el dislocat. Tot i això, sembla que només és aplicable plenament a la DE (de fet, Clark el va aplicar a subjectes en anglès). En la DD, el *bridging* sobretot és aplicable quan implica monotonicitat creixent.

- (16) identitat⁵
—He llegit un llibre. *M'ha agradat molt*, aquest llibre.
- (17) epítets
—M'ha robat un lladre. *S'ha escapat*, el malparit.
- (18) hiperonímia
—El nen ha jugat amb un gos. *No sabia que li agradessin*, els animals.
- (19) conjunt-membre
#—Vaig portar les eines. *El necessitava*, el martell.
- (20) part necessària
#—Vaig entrar a la casa. *No hi vaig pujar*, a la terrassa.
- (21) part induïble
??—Vaig entrar a l'habitació. *Eren molt petites*, les cadires.
- (22) paper necessari
?—Van matar un policia. *Es va escapar*, l'assassí.

5 La identitat, que també inclou els epítets, és compatible alhora amb monotonicitat creixent i decreixent.

(23) paper opcional

??—A causa de les ferides, es va morir. *No l'han trobada*, la pistola.

Pels exemples anteriors, gosem dir que la monotonicitat creixent és, si no l'única opció, la principal (o almenys la més natural), per a la relació entre la DD i l'antecedent.

Brunetti *et al.* (2020), mitjançant enquestes per valorar la factibilitat de tota mena de casos de monotonicitat (caracteritzats com una jerarquia, la *Bridging Strength Hypothesis*), arriben al resultat que la monotonicitat no és tan important en el contrast entre DE i DD: en una escala de Likert de 10 punts, en hiperonímia els subjectes afavorien la DD sobre la DE per 7,79 a 7,21, mentre que en conjunt-membre afavorien la DE sobre la DD per 8,88 a 6,28 (Brunetti *et al.*, 2020: 712).

Per tant, els resultats de l'enquesta proporcionen una imatge contínua (no categòrica) del problema. Nosaltres creiem que la distància en les puntuacions hauria d'haver estat més significativa. La DD monotònica decreixent només pot ser reeixida en unes certes condicions pragmàtiques com les que veurem a continuació; creiem que és molt més acceptable quan el subconjunt o part és altament representatiu del conjunt o del tot:

(24) a. —Aquest estiu m'agradaria anar a Àustria.

—*No m'agrada gaire*, Viena.

b. —Aquest estiu m'agradaria anar a Àustria.

#—*No m'agrada gaire*, Salzburg.

(25) a. —T'agraden els fruits tropicals?

—*M'agrada molt*, el mango!

b. —T'agraden els fruits tropicals?

#—*M'agrada molt*, el mangostà.

Aquests exemples es poden assimilar a identitat: viatjar a Àustria és molt sovint viatjar a Viena. Això seria rellevant per a un dels casos de Brunetti *et al.* (2020: 710), en què (26a) es podria assimilar a identitat.

(26) —Last summer, I visited the cities of Tuscany.

a. —*La vaig recórrer de punta a punta*, Florència. [conjunt-membre]

b. —Florència, la vaig recórrer de punta a punta.

En la resta de casos que estudien Brunetti *et al.* (2020: 710), considerem que la DD està associada a la monotonicitat creixent:

- (27) [part necessària]
 —My parents gifted me with a new laptop.
 a. #—*La té tàctil*, la pantalla.
 b. —La pantalla, la té tàctil.
- (28) [part opcional]
 —I recommend this hotel.
 a. #—*L'havien reformada*, la piscina.
 b. —La piscina, l'havien reformada.

Com a conclusió, validem per als contextos neutres la idea que la DD està associada categòricament a la monotonicitat creixent. Qualsevol contraexemple aparent s'hauria de poder explicar assimilant per causes pragmàtiques monotonicitat decreixent a identitat. Per exemple, algú que d'un portàtil n'hi interessa principalment que tingui una pantalla tàctil pot dir (27*a*). Cada parlant té la seva pròpia concepció sobre quin membre o part és més o menys representatiu d'un conjunt o un tot.

■ 4 El paper informacional de la DD

Com hem dit, segons Vallduví (1992), una frase es pot dividir en enllaç, focus i cua; la cua indica al destinatari de la informació que la completi o l'alteri. A (29), el primer parlant pressuposa que l'altre ha posat els ganivets sobre la taula, i el segon fa servir la DD per comunicar al primer que ha d'alterar aquesta informació equivocada.

- (29) —When you put the knives on the table, did you realize...?...
 —*Els he posat al calaix*, els ganivets!

La proposta de Vallduví sobre el paper de la DD no defineix una condició necessària ni suficient. Que no és una condició necessària s'exemplifica a (30*a*), en què la informació ni es substitueix, ni es completa ni s'altera; i que no és una condició suficient s'il·lustra a (30*b*), que demostra clarament que el parlant pot donar instruccions per substituir la informació sense DD.

- (30) a. —Veig que l'has arreglat.
 —*Sí, l'he arreglat*, el motor!
- b. —He resolt el problema.
 —No, no l'has resolt.

Ara estudiarem casos de parells mínims entre dislocats i no dislocats. La diferència òbvia entre les respostes *a* i *b* de (32) i (33) és que les segones són més emfàtiques, més expressives. L'èmfasi és una característica que s'adiu força amb la proposta de Vallduví: quan el parlant s'adona que l'interlocutor està equivocacat o té informació incompleta, és comprensible que reaccioni de manera emfàtica. Ara bé, com ja hem dit, aquests dos fets (substitució d'informació equivocada i èmfasi) no cal que vagin junts.

- (32) a. —Sí, l'he arreglat.
 b. —*Sí, l'he arreglat*, el motor.
- (33) a. —No l'has resolt.
 b. —*No l'has resolt*, el problema.

La idea de l'expressivitat l'havia suggerit prèviament Mayol (2007a):

[...] in all examples involving an RD that refers to an entity just mentioned, the RD does indeed add some meaning, some emotional content. (Mayol, 2007a: 213)

Aijmer (1989) argues for a wider discourse function of RDs ('tails' in her terminology): they encode shared knowledge and have an expressive or emotional function, creating intimacy between the participants in the communication situation. (Mayol, 2007a: 209)

Per a nosaltres, l'èmfasi, com en la teoria de Vallduví, és una instrucció sobre com s'ha de tractar la informació del focus, però no necessàriament una instrucció de substitució, sinó més aviat una de «parar-hi atenció». Potser el fet que en català s'hagi observat que les frases interrogatives i exclamatives tendeixen a ser més propenses a les DD es podria relacionar amb l'èmfasi: el parlant necessita més atenció en una frase interrogativa o exclamativa que en una d'assertiva. Com afirma Mayol (2007a: 213):

It is also worth noting that this kind of RD appears frequently in interrogative (23.2 %) and exclamative sentences (12.5 %), in which the speaker tends to express a higher degree of subjectivity.

Tant Mayol com Vallduví, com es veu a continuació, citen Lambrecht (1981) en aquest sentit: la DD pot expressar camaraderia, que probablement transmet expressivitat. Mayol fins i tot fa servir el terme *èmfasi*, però només com a alternativa a *oposició* i *camaraderia*:

Lambrecht (1981) suggests that right-detachment, rather than left-detachment, is used rhetorically to add a sarcastic nuance to the utterance (1981: 87) or to express 'camaraderie' between speaker and addressee. (Vallduví, 1994: 585)

[...] in Catalan, an element mentioned in the previous utterance is a candidate for right-dislocation, not only if the RD adds some attributive meaning, but also if the speaker wants to convey some additional emotive content: emphasis, opposition or camaraderie. (Mayol, 2007a: 213)

■ 5 Èmfasi

Segons Vallduví, la cua en una instrucció d'embalatge informacional determinada canvia la natura del focus de «recupera-afegeix» a «recupera-substueix» (Vallduví, 1992: 79). Com hem dit abans, Escandell-Vidal (2009: 856–859) ja es va oposar a aquesta idea afirmant que la cua pot afegeir informació conflictiva i potser inesperada, i que les DD són continuacions de tòpic.

Villalba i Mayol (2013) argumenten de manera convincent que la DD que fa de continuació de tòpic (quan reprèn un tòpic local sense cap modificació en la informació del focus) és un argument decisiu contra la hipòtesi de Vallduví. Assenyalen que en aquests casos l'expressivitat és un factor rellevant. Hi afegim una observació d'Aijmer que va en el mateix sentit.

Notwithstanding, one must note that it has been pointed out in the literature (Valioui, 1994: 62–63; Grosz and Ziv, 1998: 302; Mayol, 2007: 213) that the presence of the right-dislocate adds an expressive flavour in these cases. (Villalba i Mayol, 2013: 98)

RD encode shared knowledge and have an expressive or emotional function, creating intimacy between the participants in the communication situation. (Aijmer 1989)

Segons Villalba i Mayol (2013: 108), la presència recurrent de la DD de continuació de tòpic (si fa no fa la meitat dels casos) suggereix que no es pugui considerar opcional, cosa que en torna a qüestionar el paper informacional. Totes aquestes observacions donen suport a la nostra afirmació que l'èmfasi és una propietat habitual de la DD.

Ara bé, encara fem una afirmació més contundent: l'èmfasi no és una propietat de certs casos de DD (que no es poden explicar d'una altra manera), sinó que és la propietat general de la DD en tots els casos.

Segons Villalba i Mayol (2013: 92), el que es substueix a causa de la DD no és necessàriament la informació focal, sinó també la polaritat, l'aspecte, el temps o el grau, que afecten les pressuposicions del destinatari. El primer exemple és una il·lustració que proporcionen per a grau; els de polaritat, temps i aspecte, respectivament (35–37), són nostres.

- (34) —Mal home! [...] *I ara ho ets més*, aturmentant-me, un mal home!
 (35) —El llibre que has portat...
 —*No l'he portat*, el llibre!
 (36) —El llibre que has portat...
 —*El portaré demà*, el llibre!
 (37) —El llibre que llegies...
 —*Ja el vaig llegir*, el llibre!

Probablement, la majoria dels casos de DD pertanyen a la polaritat, l'aspecte, el temps o el grau. Tot i això, ja hem assenyalat que n'hi ha que no satisfan cap d'aquestes condicions:

- (38) a. (Dos veïns es troben pel carrer sense cap més context)
 —*Fa bo*, avui.
 b. —*És bonica*, aquesta ciutat!

A (38) no hi ha substitució d'informació (a la manera de Vallduví) ni de polaritat, aspecte, temps o grau. Quina contribució al discurs té? L'èmfasi. L'èmfasi és simplement «encara estar més atent al focus». Caldria distingir el focus emfàtic de l'èmfasi general. El focus emfàtic implica parar encara més esment al que és focal.⁶

Com hem vist, la idea d'èmfasi o expressivitat en la DD no és pas nova. Primer de tot, caldria diferenciar tots dos conceptes: *èmfasi* és un tret discret [+/-E], mentre que proposem definir *expressivitat* com un paràmetre continu de l'opció [+E]. La novetat del nostre plantejament rau en la idea que la DD sempre implica èmfasi, tant si de manera derivada pot tenir altres funcions, com ara la substitució d'informació, com si no.

Podríem recuperar la hipòtesi de Vallduví sobre la funció de la cua en els termes de la nostra proposta: podríem canviar la seva instrucció de substituir informació per la de substituir informació per informació més emfàtica. Cal parar més atenció a la informació emfàtica per actualitzar informació prèvia.

6 El focus sempre requereix atenció. Nosaltres pensem que el focus emfàtic encara en demana més:

—Quan aniràs a casa?
 —Hi aniré demà, a casa!

Demà és un focus emfàtic que indica al destinatari que ja ho hauria d'haver sabut. El parlant demana més atenció que en una resposta neutra (*Hi aniré demà*).

- (39) (Dos veïns es troben pel carrer sense cap més context)
- a. —Fa bo.
 - b. —*Fa bo*, avui.

Sense actualitzar informació, (39*b*), a diferència de (39*a*), expressa que la informació focal és emfàtica. D'altra banda, (39*b*) no té un enllaç distingible de la cua.

■ 6 Focus no final

En principi, en espanyol i en anglès, per exemple, com en molts idiomes, el focus és l'últim constituent de la frase, com veiem a (40), però es pot canviar l'accent focal a una posició no final, com es veu a (41):

- (40) —On has posat els ganivets?
- a. —He puesto los cuchillos **SOBRE LA MESA**.
 - b. —I put the knives **ON THE TABLE**.
- (41) —Quan has posat els ganivets a sobre la taula...?
- a. —He puesto **LOS CUCHILLOS** sobre la mesa.
 - b. —I put **THE KNIVES** on the table.

- (41) té dues propietats: el focus no és final i té una naturalesa emfàtica. En la versió catalana de (41) hi apareixeria la DD, com es veu a (42):

- (42) —*Hi be posat els ganivets*, a sobre la taula.

(41) i (42) tenen en comú que el focus no és final (fins i tot si en català és final en la matriu oracional, com afirma Vallduví), i que és emfàtic. Així, doncs, si a (41) i a (42) el focus no final hi té una interpretació emfàtica, podem fer una generalització: el focus no final és emfàtic. Aquest principi és tan important que sovint el català fa servir la DD de manera completament «innecessària», tret que el seu paper sigui emfasitzar el focus.

- (43) (reacció a una explicació d'un professor)
- a. —No ho entenc.
 - b. —*No ho entenc*, això.

Des d'un punt de vista informacional, la DD de (43), «això», és completament inútil: suposadament demanaria al destinatari que hi accedís com

a cua, però l'única base per a l'existència d'aquesta cua és precisament «no ho entenc», en què *ho* té el mateix referent que «això». Per tant, l'únic paper de la DD és emfasitzar el focus: el parlant expressa que està sorprès per no entendre alguna cosa.⁷ Així, podem predir casos amb la DD sense valor informacional i amb l'únic propòsit de donar èmfasi al focus.

Considerem una DD útil informacionalment, com ara (44*a*), quan recupera un tòpic que no seria accessible d'altra manera. Ens sembla molt rellevant que en català hi hagi tants casos, com (44*b*), que informacionalment no siguin útils.

- (44) a. —*Ja l'he llegit*, el llibre que et vaig deixar.
 b. —Has de llegir el llibre.
 —*Ja l'he llegit*, el llibre!

La idea que la DD expressa èmfasi té una altra prova empírica. En català, els textos formals (sovint escrits) tenen molta menys flexibilitat i segueixen un ordre de paraules neutre. Tot i això, s'hi permet la passiva perifràstica i, de manera crucial, fins a cert punt també la DE, com veiem a (45*b*), que no està connotada amb èmfasi, mentre que la DD, (45*c*), que sí que té l'èmfasi connotat, no és permesa.

- (45) a. —Van procedir a aprovar els pressupostos.
 b. —Els pressupostos, van procedir a aprovar-los.
 c. #—*Van procedir a aprovar-los*, els pressupostos.

■ 6.1 Una remarca sobre l'èmfasi

Potser els arguments i exemples han suggerit una idea d'èmfasi d'alt grau o intensitat, però l'èmfasi real del focus no final pot ser baix.

- (46) a. —Posa els llibres a sobre la taula.
 b. —*Posa'ls a sobre la taula*, els llibres.

El contrast entre (46*a*) i (46*b*) és subtil, tot i que creiem que real. Sens dubte, (46*b*) seria adient per expressar amb èmfasi que cal col·locar els llibres a sobre la taula, mentre que (46*a*), no. Com més gran sigui l'èmfasi que posem en una frase, la possibilitat d'una DD augmenta.

7 (43*b*) no pot ser una resposta a «Que ho entens?», pregunta que demana un focus neutre.

- (47) —No deus voler pas que tregui els llibres del prestatge, oi?
—Sí, coi! *Posa'ls a sobre la taula*, els llibres!

(47) es podria parafrasejar sense DD, perquè l'èmfasi per intensitat no el determina el context, sinó la intenció del parlant.

Com hem assenyalat abans, la raó per la qual l'èmfasi de la DD no cal que sigui fort rau en el fet que l'expressivitat que comporta és una característica contínua. La continuïtat s'expressa per una prosòdia més o menys emfàtica (grau de la caiguda tonal abans de la DD):

- (48) a. —NO HO ENTENC, això! (èmfasi fort)
b. —*No ho entenc*, això. (èmfasi moderat)

■ 7 Focus no final i èmfasi

En la terminologia de Trotzke (2017), el caràcter emfàtic del focus no final que defensem aquí pot correspondre tant al seu èmfasi per contrast, (49*a*), com al seu èmfasi per intensitat, (49*b*):

- (49) a. —Hi aniré demà, a casa. (no avui)
b. —Fa molta calor, avui.

Tenim èmfasi per contrast quan el valor de veritat de la frase contrasta amb el valor de veritat de les alternatives, mentre que tenim èmfasi per intensitat quan el parlant expressa les seves emocions (positives o negatives) sobre el contingut del focus (en comparació amb alternatives més probables, sense que hi intervinguin les condicions de veritat). Així, la idea que la DD afegeix èmfasi al focus es pot caracteritzar amb el sistema binari següent, en què *+emfàtic* correspon a la DD, i que s'exemplifica a (50).

+emfàtic +contrast > èmfasi per contrast
+emfàtic –contrast > èmfasi per intensitat
–emfàtic +contrast > focus contrastiu
–emfàtic –contrast > focus neutre

- (50) a. —*Hi aniré demà*, a casa! (no avui) [+E+C]
b. —*No ho entenc*, això! [+E–C]
c. —Quan aniràs a casa?
—*Hi aniré demà*. [–E+C]
d. —Ha caigut un plat. [–E–C]

Finalment, ens agradaria proposar una explicació a la circumstància que la DD principalment tingui monotonicitat creixent. Primer de tot, considerem que l'èmfasi per intensitat (el nostre *+emfàtic –contrast*) no està associat a la DD monotònica (ni creixent ni decreixent):

- (51) a. —*No ho entenc*, això.
 b. —*Fa calor*, avui.
 c. —L'has arreglat.
 —*Sí, ja l'he arreglat*, el motor!
 d. —L'has revisat.
 #—*Sí, ja l'he arreglat*, el motor!
 e. —*Ja l'he llegit*, el llibre que em vas deixar!
 f. —*M'ha agradat molt*, el llibre!

Així, deixant de banda l'èmfasi per intensitat, pensem per què l'èmfasi per contrast (+E+C) s'associa a la DD monotònica creixent. Sembla que en força d'aquests casos la DD s'ha d'associar a cancel·lar una pressuposició, com veiem a (52).

- (52) a. —Necessito un martell.
 —*No en tinc*, d'eines!
 (pressuposes que tinc un martell però no tinc ni eines)
 b. —Necessito un martell.
 —*No en tinc*, de martell!
 (pressuposes que tinc un martell però no en tinc cap)
 c. —T'agrada el mango?
 —*No en menjo*, de fruita.
 (pressuposes que m'agraden els mangos, però de fruita no en menjo)
 d. —Vols un mango?
 —*No m'agrada*, el mango.
 (pressuposes que m'agraden els mangos però no m'agraden)
 e. —Quan has anat a casa...
 —*Hi aniré demà*, a casa.
 (pressuposes que ja he anat a casa, però és demà que hi aniré)
 f. —El llibre que has portat...
 —*No l'he portat*, el llibre!
 (pressuposes que he portat un llibre, però no l'he portat)

És fàcil demostrar que la monotonicitat decreixent no expressa cancel·lació de pressuposicions. Per exemple, (53*b*) no és possible, perquè que algú no tingui taronges, no implica que no pugui tenir altres fruites. Perquè aquest exemple fos reeixit, hauria de complir certes condicions pragmàtiques que eliminen la monotonicitat decreixent, com ara que el botiguer ja sabés que aquest client que demana fruita només compra taronges.

- (53) a. —Necessito eines.
 #—*No en tinc*, de martell!
 (#pressuposes que tinc eines, però no tinc cap martell)
- b. —Tens fruita?
 #—*No en tinc*, de taronges.
 (#pressuposes que tinc fruita, però no tinc taronges)

En canvi, (54) demostra que la monotonicitat decreixent funciona perfectament amb la DE.

- (54) —Necessito eines.
 —*De martell*, no en tinc.

Per què associem la DD a la cancel·lació de pressuposicions? Creiem que és perquè, com a focus no final, expressa èmfasi, i cancel·lar una pressuposició és inesperat i pot ser ben emfàtic. Ara bé, cal tenir en compte que, segons el que hem argumentat abans i veiem a (55*b*), cancel·lar una pressuposició no implica necessàriament la DD:

- (55) —Ja he resolt el problema.
 a. —*No, no l'has resolt*, el problema.
 b. —No, no l'has resolt.

En resum, la DD implica èmfasi, tant per contrast com per intensitat, però el contrast o la intensitat no obliguen a fer-la servir. Tot i això, sempre és una opció de l'orador per emfasitzar, que és l'expressió d'un cert estat d'ànim i no pas una conseqüència necessària del context.

■ 8 Conclusions

L'article ha tractat dues restriccions sobre l'antecedent de la DD: l'accessibilitat i les restriccions semàntiques sobre la relació que té amb la DD. A continuació, hem abordat la qüestió del paper informacional de les DD i n'hem establert l'èmfasi com la propietat general, la qual cosa ens fa arribar a la conclusió que en una llengua de focus final, un focus no final és emfàtic.

Com hem argumentat, en relació amb l'accessibilitat, les tres classes possibles d'antecedents (local, no local, inferible) esgoten tots els antecedents possibles, de manera que la DD no té restriccions en aquest sentit. Una DD pot ser reeixida fins i tot amb un context remot no lingüístic si el destinatari hi pot accedir fàcilment.

Ens hem centrat en la monotonicitat, que sembla clau per a les DD reeixides. La monotonicitat creixent sempre crea les condicions per a una DD reeixida, mentre que la monotonicitat decreixent només sembla possible en DD amb certs contextos pragmàtics que permeten que s'interpreti com a creixent. A continuació, hem vist la relació de la DD amb el *bridging* i hem reforçat la idea que els casos més reeixits de DD són els monotònics creixents, mentre que els menys reeixits tenen monotonicitat decreixent.

Com hem argumentat, la DD té un paper fàcilment definible: emfasitzar la informació del focus. Tornem a l'exemple (39), en què totes dues frases tenen el mateix focus. Només les diferencia l'èmfasi: *a b* s'afegeix èmfasi al focus.

(39) (Dos veïns es troben pel carrer sense cap més context)

- a. —Fa bo.
- b. —*Fa bo*, avui!

A (48), que també repetim, s'hi afegeix èmfasi igualment: *b* mostra que el sorprèn que no ha entès alguna cosa.

- (48) a. —No ho entenc.
- b. —*No ho entenc*, això.

Potser la contribució més important de l'article és la idea que el focus no final és emfàtic. Seguint Trotzke (2017) i la nostra afirmació que la DD aporta èmfasi al focus, hem establert el sistema binari següent, en què +emfàtic correspon a la DD:

- +emfàtic +contrast > èmfasi per contrast
- +emfàtic –contrast > èmfasi per intensitat
- emfàtic +contrast > focus contrastiu
- emfàtic –contrast > focus neutre

També hem demostrat que en la cancel·lació de pressuposicions l'èmfasi per contrast s'associa amb la monotonicitat creixent, perquè, mentre que la monotonicitat creixent pot cancel·lar completament una presumpció, la monotonicitat decreixent, no. És a dir, que quan ens demanen un martell i responem que no tenim eines, hem cancel·lat completament la pressuposició de l'interlocutor que de martell en teníem algun; mentre que si ens demanen eines i diem que no tenim cap martell, no cancel·lem la pressuposició de l'interlocutor que d'eines en puguem tenir d'altres. ■

■ Referències

- Aijmer, Karin (1989): «Themes and tails: The discourse function of dislocated elements», *Nordic Journal of Linguistics* 12, 137–154.
- Birner Betty J. / Ward, Gregory (2000): *Information status and non-canonical word-order in English*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- Brunetti, Lisa / Mayol, Laia / Villalba, Xavier (2020): «Bridging strength, monotonicity, and word order choices in Catalan», *Discourse Processes* 57:2, 703–724, <https://doi.org/10.1080/0163853X.2020.1768623>.
- Chafe, Wallace L. (1976): «Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics, and point of view», in: Li, Charles N. (ed.): *Subject and Topic*, New York: Academic Press, 25–55.
- Clark, Herbert H. (1975): «Bridging», in: Nash-Webber, Bonnie L. / Schank, Roger (eds.): *Proceedings of the 1975 Workshop on Theoretical Issues in Natural Language Processing*, New York: Association for Computational Linguistics, 169–174, <https://doi.org/10.3115/980190.980237>.
- Feldhausen, Ingo (2010): *Sentential Form and Prosodic Structure of Catalan*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- Forcadell, Montserrat (2013): «Subject informational status and word order: Catalan as an SVO language», *Journal of Pragmatics* 53, 39–63.

- Geluykens, Ronald (1987): «Tails (right-dislocations) as a repair mechanism in English conversation», in: Nuyts, Jan / Schutter, George de (eds.): *Getting One's Word into Line*, Dordrecht: Foris, 119–129.
- Grosz, Barbara / Ziv, Yael (1998): «Centering, global focus, and right dislocation», in: Walker, Marilyn / Joshi, Aravind / Prince, Ellen (eds.): *Centering in Discourse*, Oxford: Clarendon Press, 39–51.
- Heim, Irene (1983): «File change semantics and the theory of definiteness», in: Bauerle, Rainer / Schwarze, Christoph / von Stechow, Arnim (eds.), *Meaning, Use, and the Interpretation of Language*, Berlin: Walter de Gruyter, 164–189.
- Lambrecht, Knud (1981): *Topic, Antitopic and Verb Agreement in Non-Standard French*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- Mayol, Laia (2007a): «Right-dislocation in Catalan: its discourse function and counterparts in English», *Languages in Contrast* 7:2, 203–219, <https://doi.org/10.1075/lic.7.2.07may>.
- (2007b): «“Ho sabíeu, això?” La dislocació a la dreta en català», *Zeitschrift für Katalanistik* 20, 221–238.
- Trotzke, Andreas (2017): *The Grammar of Emphasis: From information structure to the expressive dimension*, Berlin: Walter De Gruyter.
- Vallduví, Enric (1990): *The Informational Component*, Philadelphia: University of Pennsylvania (Ph.D. Dissertation), <<https://www.proquest.com/docview/303885025>>.
- (1992): *The Informational Component*, New York: Garland.
- (1994): «Detachment in Catalan and information packaging», *Journal of Pragmatics* 22, 573–601.
- Villalba, Xavier (1996): «Sobre la dislocació a la dreta», *Llengua & Literatura* 7, 209–234.
- (2000): *The Syntax of Sentence Periphery*, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona (Ph.D. Dissertation), <<http://hdl.handle.net/10803/4838>>.
- (2007): «La dislocació a la dreta en català i castellà: microvariació en la interfície sintaxi/pragmàtica», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia* 42, 273–302.
- (2009): *The Syntax and Semantics of Dislocations in Catalan: a Study on Asymmetric Syntax at the Peripheries of Sentence*, Sunnyvale: Lambert Academic Publishing.

- (2011): «A quantitative comparative study of right-dislocation in Catalan and Spanish», *Journal of Pragmatics* 43, 1946–1961.
- / Mayol, Laia (2013): «Right-dislocation in Catalan: Tails, polarity and activation», *International Review of Pragmatics* 5:1, 87–117, <https://doi.org/10.1163/18773109-13050104>.
- Ziv, Yael (1994): «Left and right dislocations: discourse functions and anaphora», *Journal of Pragmatics* 22, 629–664.
- Alexis Llobet, Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana, Edifici K, E-08193 Bellaterra, <Alexis.Llobet@uab.cat>, ORCID: 0000-0003-1476-8267.
- Jaume Solà Pujols, Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana, Edifici B, E-08193 Bellaterra, <Jaume.Sola@uab.cat>, ORCID: 0000-0002-7803-7888.